

บทวิพากษ์หนังสือเรื่อง “สันติวิธีในวิถีชีวิต”

พระมหาขวัญชัย ปุตุตวิเสโส

นายสุชนา ศิริธัญญกร

กองบรรณาธิการ วารสารมหาจุฬาราชการ

เมื่อกล่าวถึงสันติ หลายคนอาจคิดว่าเป็นเรื่องที่ไกลตัวเกินไป เป็นเรื่องที่ยากจะเกิดขึ้นในสังคม เพราะไม่ว่าจะไปที่ไหน หรืออยู่ที่ใด ล้วนต้องพบกับความขัดแย้งอย่างไม่มีที่สิ้นสุด หาสันติคือความสงบ ไม่ได้เลย อาจเป็นเพราะหลายคนมุ่งถึงความสงบที่ภายนอกเป็นหลักโดยหลงลืมหลักการสำคัญที่ว่า ก่อนจะเกิดความสงบภายนอก ต้องสร้างความสงบภายในก่อน สอดคล้องกับหลักการสร้างความสงบหรือ สันติวิธีที่บรรจุเนื้อหาและหลักการไว้ในหนังสือ “สันติวิธีในวิถีชีวิต”

“สันติวิธีในวิถีชีวิต”

ผู้เขียน	: พระราชปรียัติโกวิ, ศ.ดร.
ISBN	: ๙๗๘-๖๑๖-๓๐๐-๖๒๐-๒
พิมพ์ครั้งที่ ๑	: มิถุนายน ๒๕๖๓
ปก	: นายพิจิตร พรหมลี
ขนาด	: ๓๒ หน้ายก
ราคาปก	: ๖๐ บาท
จัดพิมพ์โดย	: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พิมพ์ที่	: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

หนังสือ “สันติวิธีในวิถีชีวิต” เล่มนี้ เป็นหนังสือที่เรียบเรียงเนื้อหาจากผลงาน จำนวน ๔ เรื่อง ได้แก่ (๑) สันติวิธีในวิถีชีวิต (๒) การจัดการศาสนาและวัฒนธรรมในอุษาคเนย์เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ (๓) วิชามนุษยศาสตร์ : ปรัชญาแห่งวิชาและการสอน ๔) วิเคราะห์หมันตระ “โอม มณี ปัทเม หุม” : พระพุทธศาสนาหรือไสยศาสตร์^๑ ของพระราชปรียัติโกวิ, ศ.ดร. (สมจินต์ สมมาปญโญ) อธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย รวบรวมเป็นหลักการสำคัญ ๓ ประการ ได้แก่ (๑) การบริหารตนเอง (๒) การบริหารความสัมพันธ์กับคน (๓) การบูรณาการ ๒ หลักอย่างกลมกลืน เขียนคำนำโดย กองวิชาการ ได้รับการจัดพิมพ์เป็นหนังสือเล่มเล็ก ๆ ขนาดพกพาสะดวก เหมาะสำหรับการพกพาไปอ่าน ในทุก ๆ ที่ เพื่อให้ผู้อ่านมีความรู้ ความเข้าใจหลักสันติวิธี และเข้าถึงศาสตร์เพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติสุข

^๑ พระราชปรียัติโกวิ, ศ.ดร., สันติวิธีในวิถีชีวิต, (พระนครศรีอยุธยา: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๓), หน้า คำปรารภ.

เนื้อหา

เนื้อหาในหนังสือเล่มนี้ได้อธิบายถึงครอบคลุมถึงหลักการสร้างสันติในวิถีชีวิต รวมถึงทางออกในการแก้ปัญหาความขัดแย้งในรูปแบบต่าง ๆ โดยแบ่งเนื้อหาเป็น ๔ ส่วนหลัก ๆ ได้แก่

ส่วนที่ ๑ สันติวิธีในวิถีชีวิต

ส่วนที่ ๒ การจัดการศาสนาและวัฒนธรรมในอุษาคเนย์เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

ส่วนที่ ๓ วิชามนุษยศาสตร์ : ปรัชญาแห่งชีวิตและวิธีการสอน

ส่วนที่ ๔ วิเคราะห์มันตระ “โอม มณี ปัทเม หุม” : พระพุทธศาสนาหรือไสยศาสตร์

มีรายละเอียดเนื้อหาดังต่อไปนี้

ส่วนที่ ๑ สันติวิธีในวิถีชีวิต

หลักการสร้างสันติที่เขียนไว้ในหนังสือเล่มนี้ได้อธิบายแยกออกเป็น ๓ ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ ๑ การบริหารตนเอง เป็นการอธิบายถึงความจำเป็นขั้นพื้นฐานที่จะทำให้ชีวิตมีศักดิ์ศรีและมีคุณค่า โดยอาศัยหลักสำคัญ ๓ ประการคือ วิชาการ วิชาชีพ และวิชาชีวิต ซึ่งจะทำให้เอาชีวิตรอดและเป็นคนดีในสังคมได้ ให้มองเห็นสัจธรรมของโลกและชีวิตตามความเป็นจริงและอยู่ร่วมกับมันให้ได้ ซึ่งการจะมีวิชาชีวิตที่สมบูรณ์นั้น ส่วนหนึ่งต้องผ่านการอบรมตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา คือ “ไตรสิกขา”^๒ ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา (ผู้อ่านสามารถศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมในเรื่องวิธีการพัฒนาตนให้มีศีล ศีลเป็นหนทางนำไปสู่สมาธิ วิธีการสร้างสมาธิ สมาธิเป็นหนทางนำไปสู่ปัญญา และวิธีการพัฒนาปัญญา” ได้ในหนังสือ “ไตรสิกขากับการพัฒนาชีวิต”) อันจะเป็นเครื่องขัดเกลาและอบรมให้เข้าใจโลกและชีวิตตามความเป็นจริง เป็นการสร้างสันติภายในตนเองก่อนที่จะไปสู่โลกภายนอก เพราะหากไม่ได้รับการฝึก ก็จะมีผลเสียตามมา คือ คนที่ไม่ได้ฝึกความประพฤติสุจริตทางกาย วาจา ใจ และอาชีวะ ชื่อว่าเป็นคนไม่มีศีล เมื่อไม่มีศีลทำให้เกิดความเดือดร้อนในชีวิต จิตใจว้าวุ่น ย่อมขาดโอกาสที่จะฝึกปรือในด้านคุณภาพและสมรรถภาพของจิต ท้ายที่สุดก็เป็นคนไม่มีสมาธิ เมื่อไม่มีสมาธิก็กลายเป็นคนหลักลอย ไม่หนักแน่น ไม่อดทน สติปัญญาไม่แจ่มใส เมื่อประสบปัญหาในชีวิตก็แก้ไขไม่ได้ หรือทนแรงเสียดทานของปัญหาไม่ได้ เมื่อคิดอ่านแก้ปัญหา ก็มักใช้วิธีการที่ผิด บางครั้งแทนที่จะเป็นการแก้ปัญหา กลับเป็นการเพิ่มปัญหา^๔ แต่เมื่อได้รับการอบรมแล้ว ย่อมเชื่อว่าเป็นผู้พร้อมที่จะเผชิญกับโลกภายนอกอย่างสันติ

^๒ อัง.ตัก. (ไทย) ๒๐/๘๗/๓๑๒.

^๓ ดูรายละเอียดใน พระราชปรีดีปกวี, ศ.ดร., *ไตรสิกขากับการพัฒนาชีวิต*, (พระนครศรีอยุธยา: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๓), หน้า ๑-๓๒.

^๔ พระราชปรีดีปกวี, ศ.ดร., *สันติวิธีในวิถีชีวิต*, หน้า ๔.

ขั้นที่ ๒ บริหารความสัมพันธ์กับคนอื่น ในหนังสือได้อธิบายถึงหลักการเบื้องต้นในการบริหารความสัมพันธ์กับคนอื่นคือ

ประการที่ ๑ ต้องรู้จักบริหารโลกธรรม ๘ ก่อน ได้แก่ ได้ลาภ เสื่อมลาภ ได้ยศ เสื่อมยศ สรรเสริญ นินทา สุข และทุกข์ ซึ่งเป็นสิ่งที่มีอยู่คู่โลก เกิดขึ้นกับชีวิตของเราสลับกันไปมาตลอดเวลา และเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเนื่องมาจากความสัมพันธ์กับคนอื่นทั้งนั้น^๕ ทั้งนี้ หลักในการบริหารโลกธรรมไม่ใช่การแสวงให้ได้มาซึ่งอิฏฐารมณ์ (อารมณ์ที่น่าใคร่ น่าพอใจ) ตลอดเวลา แต่หลักการบริหารที่ถูกต้องคือ “ต้องบริหารจัดการความรู้สึกของตัวเอง ไม่ให้เกิดความรู้สึกอึดอัดขัดเคืองเกินขอบเขตเมื่อประสบกับสิ่งที่ไม่น่าใคร่ น่าพอใจ”^๖

ประการที่ ๒ ดูกละและเทศะก่อนพูด เป็นการอธิบายถึงความสำคัญของคำพูด โดยอ้างอิงจากสุภาษิตไทยว่า “ปากเป็นเอก เลขเป็นโท” และปราชญ์ทั้งหลายที่กล่าวว่า “แก่นของคนคือคำพูด”^๗ เป็นการบอกให้ทราบถึงความสำคัญของการพูด เพราะเป็นสิ่งที่ใช้สื่อสารกับสังคม และเพื่อให้การใช้คำพูดเป็นไปอย่างเหมาะสม ในหนังสือได้อ้างถึงหลักการสำคัญในการใช้คำพูดของพระผู้มีพระภาคเจ้า และหลักของสัตบุรุษ (คนดี) ๗ อย่าง เรียกว่า สัปบุริสธรรม ๗^๘ ที่ควรนำมาถือปฏิบัติเกี่ยวกับเรื่องการพูด มี ๓ หลักคือ (๑) กาลัญญตา รู้จักกาล (๒) ปริสัญญุตตา รู้จักชุมชน (๓) บุคคลัญญตา รู้จักบุคคล นอกจากนี้ ในการบริหารความสัมพันธ์กับคนอื่นนั้น ยังมีข้อควรระวังอย่างยิ่งในการพูด คือ (๑) เรื่องการเมือง เพราะเป็นเรื่องของความชอบ/ไม่ชอบ (๒) เรื่องศาสนา เพราะเป็นเรื่องของความเชื่อ/ไม่เชื่อ (๓) เรื่องส่วนตัว เพราะเป็นเรื่องที่ทำให้เจ้าตัวอ่อนไหวง่าย โดยไม่สามารถคาดเดาได้ว่า กละและเทศะไหนจะพอใจ กละและเทศะไหนจะไม่พอใจ^๙ จึงเป็นข้อที่ควรระวังอย่างยิ่งเมื่อต้องพูดหรือสนทนากับคนอื่น

ขั้นที่ ๓ หรือประการที่ ๓ บุรณการ ๒ หลักอย่างกลมกลืน เนื้อหาอธิบายให้เห็นถึงข้อคิดในการดำเนินชีวิตอย่างสันติ ๒ อย่าง คือ (๑) ชีวิตคือการต่อรอง ตรงกับภาษาอังกฤษว่า negotiation และ (๒) ชีวิตคือการประนีประนอม ตรงกับภาษาอังกฤษว่า moderate-point ถามว่า ต่อดองและประนีประนอมนี้เกี่ยวกับเรื่องอะไร ? ตอบว่า ต่อดองและประนีประนอมแทบทุกเรื่อง^{๑๐} การต่อดองและประนีประนอมนี้คือวิธีการสำคัญที่จะนำพาตนเองและสังคมหลุดพ้นจากปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ ได้ แต่ต้องเป็นการกระทำอย่างถูกต้องเท่านั้น ซึ่งการต่อดองและประนีประนอมระหว่างหลักการต่าง ๆ โดยสาระก็คือ

^๕ พระราชปริยัติกวี, ศ.ดร., สันติวิธีในวิถีชีวิต, หน้า ๕.

^๖ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖.

^๗ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗.

^๘ ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๓๑/๓๓๓.

^๙ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘-๙.

^{๑๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐-๑๑.

การบูรณาการ ๒ หลักดังกล่าวนี้ ซึ่งผลที่ได้ไม่ใช่การตัดแบ่งมาจากหลักละครั้งหนึ่งแล้วเอามารวมกัน แต่เป็นผลที่พระพุทธศาสนาเรียกว่า “มัชฌิมาปฏิปทา” แปลว่า ทางสายกลาง สันติจะเกิดหรือไม่เกิดก็อยู่ที่ว่าเราจะค้นพบทางสายกลางหรือไม่^{๑๑}

ส่วนที่ ๒ การจัดการศาสนาและวัฒนธรรมในอุษาคเนย์เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

เนื้อหาในส่วนนี้ได้อธิบายถึงประวัติศาสตร์โดยสรุปในการเข้ามาของศาสนาและวัฒนธรรมต่าง ๆ และการจัดการกับความแตกต่างทางศาสนาและวัฒนธรรมที่หลากหลายด้วยวิธีการต่าง ๆ แยกออกเป็น ๓ ตอน ได้แก่

ตอนที่ ๑ ชุมชนทางการเมืองและการเคลื่อนตัวของวัฒนธรรมในภูมิภาค

กล่าวถึงยุคเริ่มแรกในภูมิภาคนี้ประกอบด้วยชุมชนทางการเมืองอยู่ ๓ กลุ่ม คือ (๑) พนม (๒) ทวารวดี (๓) ศรีวิชัย สลับกันเรื่องอำนาจและเป็นศูนย์กลางการปกครอง ต่อมาได้เกิดการเคลื่อนย้ายและแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมทางศาสนาในภูมิภาคนี้ ได้แก่ ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู พระพุทธศาสนา และศาสนาอิสลาม โดยมีรูปแบบที่ศาสนาเหล่านี้เคลื่อนตัวเข้ามา ๒ อย่าง ได้แก่ แบบที่ ๑ การส่งพระธรรมทูตเข้ามาเพื่อเผยแผ่คำสอนเป็นการเฉพาะ และแบบที่ ๒ กลุ่มพ่อค้าได้เดินทางไปมาค้าขายระหว่างกัน ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมทางศาสนาไปพร้อม ๆ กับการทำมาค้าขาย และเมื่อผสมผสานกับวัฒนธรรมท้องถิ่น จึงเกิดลักษณะเฉพาะถิ่นขึ้นในศาสนาพราหมณ์ฮินดู พระพุทธศาสนา และศาสนาอิสลามที่นับถือกันอยู่ในถิ่นนี้ ซึ่งแตกต่างจากที่นับถือกันในถิ่นกำเนิดเดิม ยุคต่อมาได้เกิดการเคลื่อนตัวเข้ามาของวัฒนธรรมทางศาสนาตะวันตก คือ คริสต์ศาสนา ซึ่งได้เคลื่อนตัวเข้ามาและกลายเป็นอีกศาสนาหนึ่งที่นับถือกันโดยวิถีชีวิตของคนในภูมิภาคนี้มาจนถึงปัจจุบัน

ตอนที่ ๒ การกลายสภาพเป็นชุมชนพหุวัฒนธรรม

ในตอนนี้ได้กล่าวถึงจุดเริ่มต้นของชุมชนอาเซียนและสภาพปัจจุบัน ซึ่งตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๐ รวมกันเข้าเป็นกลุ่มแล้วมีกรอบความร่วมมือในการพัฒนาอยู่ ๓ ด้าน คือ ๑) ความมั่นคง ๒) เศรษฐกิจ ๓) สังคมและวัฒนธรรม และจะพัฒนาต่อไปสู่ความเป็นประชาคมอาเซียน (ASEAN Community=AC) ภายในปี พ.ศ. ๒๕๖๓ เมื่อกล่าวโดยเฉพาะด้านสังคมและวัฒนธรรม ในภูมิภาคอาเซียนนี้มีประชากรนับถือศาสนาหลัก ๔ ศาสนา ได้แก่ พระพุทธศาสนา ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม และศาสนาฮินดู นอกนั้นก็นับถือศาสนาอื่น ๆ ในการเคลื่อนย้ายไปมาของประชาชนในภูมิภาคนี้ ทำให้เกิดสังคมพหุวัฒนธรรมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งก็มีทั้งข้อดีและข้อเสีย ข้อดีก็คือเป็นการเปิดโลกทัศน์เข้าหากัน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน ข้อเสียก็คือมีโอกาสที่จะเกิดความขัดแย้งได้มาก ถ้าไม่มีวิธีการบริหารจัดการที่ดีพอและอาจจะเกิดกบฏขึ้นในภูมิภาคก็ได้

^{๑๑} พระราชปรีดีทิพย์, ศ.ดร., สันติวิธีในวิถีชีวิต, หน้า ๑๒.

ตอนที่ ๓ การจัดการความหลากหลายทางวัฒนธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

ในตอนนี้ได้ชี้ให้เห็นถึงการจัดการความหลากหลายทางวัฒนธรรม ๒ วิธีหลัก ๆ ได้แก่

๑. ใช้วิธีรุนแรง คนที่ชอบใช้วิธีนี้ มีความเชื่อว่า (๑) ความรุนแรงเป็นเครื่องมือที่นำไปสู่ความสำเร็จ (๒) ความรุนแรงเป็นสัญญาณเตือนให้ทุกคนในสังคมนั้น ๆ ตระหนักว่ากำลังมีความผิดปกติเกิดขึ้นในสังคมที่ตนอาศัยอยู่ ต้องมาช่วยกันดูแลให้เกิดความเรียบร้อย (๓) การใช้ความรุนแรงอาจนำมาซึ่งความรู้สึกเป็นหนึ่งเดียวกันของชุมชน แต่เมื่อถามว่าควรใช้วิธีนี้หรือไม่ คำตอบคือ ไม่ควรอย่างยิ่ง^{๑๒}

๒. ใช้สันติวิธี คนที่นิยมใช้วิธีการแบบนี้มีความเชื่อว่า “สันติวิธี” เป็นสะพานนำไปสู่ทางออกจากวิกฤต จึงคิดต่อไปว่า “สันติวิธี” นี้แหละที่น่าจะเป็นสะพานนำไปสู่ความสงบของชุมชนอาเซียนที่ประกอบด้วยความหลากหลายทางวัฒนธรรม^{๑๓}

นอกจากนี้ในเล่มยังได้อธิบายของกลไกแห่งสันติวิธีในรูปแบบต่าง ๆ ไว้อีกมากมาย ยกตัวอย่างเช่น วิธีของหลวงพ่อบุญทาส และวิธีของพระอาจารย์ดิช นัท อันท์ เป็นต้น อันจะเป็นแนวทางแก้ไขความขัดแย้งและนำไปสู่สันติในที่สุด

ส่วนที่ ๓ วิชามนุษยศาสตร์: ปรัชญาแห่งวิชาและวิธีการสอน

ในเนื้อหาส่วนนี้ได้อธิบายถึงองค์ประกอบของชีวิตมนุษย์ ที่ประกอบไปด้วยองค์ประกอบพื้นฐานของชีวิตคือขั้น ๕ ประกอบด้วยรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ^{๑๔} และกลไกที่ทำให้ชีวิตมนุษย์ดำเนินไป ซึ่งกระบวนการที่ชีวิตดำเนินไปไม่ต่างจากกรณีของเกวียนหรือรถยนต์ คือ เกวียนก็ต้องมีแรงผลักดัน รถยนต์ก็ต้องมีน้ำมัน แต่ในทางพระพุทธศาสนาชีวิตดำเนินไปได้ก็เพราะ “กรรม” ดังมีพุทธภาษิตว่า “กมฺมฺนา วตฺตตี โลโก” แปลว่า สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม กรรมที่แปลว่าการกระทำทางกาย วาจา และใจ มนุษย์ซึ่งเป็นสัตว์ประเภทหนึ่งจะเกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไปก็เพราะกรรมนั่นเอง

การพัฒนาชีวิตมนุษย์ให้สมบูรณ์ ต้องอาศัยการปรับสภาพองค์ประกอบของชีวิตมนุษย์ให้สมดุล ๒ ประการ คือ

๑. การปรับสภาพองค์ประกอบด้านจิตภาพ ซึ่งต้องฝึกฝนและพัฒนาด้วยการปฏิบัติธรรม (การปฏิบัติกัมมัฏฐาน) เพื่อพัฒนาตนไปสู่ภาวะหมดกิเลสเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

๒. การปรับสภาพองค์ประกอบด้านกายภาพ เป็นการปรับสภาพร่างกาย ในพระพุทธศาสนาเถรวาทไม่เน้นการปรับสภาพด้านกายภาพ แต่อาจจะมีบ้าง เช่น กรณีของการปรับวิริยะ (ความเพียร) แต่พระพุทธศาสนาตันตระหรือวัชรยาน จะใช้วิธีการปรับสภาพองค์ประกอบด้านกายภาพควบคู่ไปกับการปรับสภาพองค์ประกอบด้านจิตภาพโดยใช้มนตร์ (หรือมนต์)

^{๑๒} พระราชปรีดีทิพย์, ศ.ดร., สันติวิธีในวิถีชีวิต, หน้า ๒๕-๒๖.

^{๑๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๖.

^{๑๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๑.

ที่ชื่อว่าวิชามนุษยศาสตร์กับการพัฒนาชีวิตมนุษย์ให้สมบูรณ์นั้น ก็เพราะว่าวิชามนุษยศาสตร์คือกลุ่มข้อมูลที่จะป้อนเข้าไปในชีวิตจิตใจมนุษย์ เพื่อปรับสภาพองค์ประกอบของชีวิต อันจะก่อให้เกิดลักษณะนิสัย/จิตที่พึงประสงค์ แสดงถึงความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์^{๑๕} มีเนื้อหาสาระมากมายประกอบด้วยคุณค่าทางวิชาการและคุณค่าทางจริยธรรม ในเล่มได้อธิบายเพิ่มเติมถึงรายวิชาและหลักการเรียนการสอนที่ควรบรรจุไว้ในวิชามนุษยศาสตร์นี้ด้วย ผู้อ่านสามารถศึกษาแนวทางแล้วนำไปต่อยอดได้

ส่วนที่ ๔ วิเคราะห์มันตระ “โอม มณี ปัทเม หุม” : พระพุทธศาสนาหรือไสยศาสตร์

เนื้อหาในส่วนนี้ได้อธิบายถึงความเป็นมา ความหมาย และความสำคัญของการคำ ๕ พยางค์ คือ โอม มณี ปัทเม หุม โดยแบ่งเนื้อหาสาระเป็นตอน ๆ ดังนี้

กำเนิดและลักษณะเชิงจักรวาลแห่งพยางค์ศักดิ์สิทธิ์ “โอม” : มรรคาแห่งสากลภาวะ (The Path of Universality)

มันตระของตันตระได้รับอิทธิพลโดยตรงจากพราหมณ์ยุคอุปนิษัท คำว่า “โอม” (OM, หรือ AUM) ประกอบด้วยอักษร ๓ ตัว คือ “อ-A, อุ-U, ม-M” “อ-A” คือพระพรหมผู้สร้าง “อุ-U” คือพระวิษณุผู้รักษา “ม-M” คือพระศิวะผู้ทำลาย ความสำคัญของพยางค์ “โอม” เห็นได้จากข้อความต่อไปนี้ “แก่นของสรรพสิ่งคือดิน แก่นของดินคือน้ำ แก่นของน้ำคือพืช แก่นของพืชคือมนุษย์ แก่นของมนุษย์คือคำพูด แก่นของคำพูดคือฤคเวท แก่นของฤคเวทคือสามเวท แก่นของสามเวทคืออุทคิตะ (ซึ่งก็คือโอม) อุทคิตะคือสุดยอดของแก่นทั้งมวล นับเป็นแก่นสูงสุด สมควรได้รับฐานะสูงสุด คือ ฐานะที่ ๘ สรรพสิ่ง”^{๑๖} นอกจากนั้นในเนื้อหายังได้อธิบายถึงการให้คุณค่าใหม่ และความสัมพันธ์ระหว่างการใช้พยางค์ “โอม” กับการเจริญวิปัสสนาไว้ด้วย จึงนับเป็นเรื่องที่อ่านและค้นคว้าสำหรับผู้สนใจเป็นอย่างยิ่ง

ความหมายและความสำคัญของพยางค์ศักดิ์สิทธิ์ “มณี” : มรรคาแห่งสภาวะและอชชัตติก-สมบัติ

“มณี” คือแก้วมณี, มุ่งถึงเพชร ซึ่งหมายถึงภาวะแห่งปัญญาที่กล้าแกร่ง อันเกิดจากพลังจิต หรือเป็นสัญลักษณ์แห่งพลังจิตสูงส่ง พระพุทธศาสนามหายานในอินเดียใช้คำนี้แทนพระสูตรมหายานกลุ่มปรัชญาปารมิตา “ความรู้กล้าแกร่งดังเพชร ตัดทำลายกิเลสให้สูญสิ้น” “มณี” หรือวัชร ในที่นี้มุ่งถึงวิญญานชั้นธัมมในส่วนที่เป็นมนัส (หรือกลิขภูมิโนวิญญาน หรือ กลิขภูมิโนวิญญาน) การแปลงพยางค์ “มณี” คือการกระตุ้นกระบวนการทำงานของมนัสระหว่างโลกแห่งปรากฏการณ์กับโลกแห่งจิต แสดงภาพออกมาเป็น “คทาเพชร” ๓ ส่วน^{๑๗}

^{๑๕} พระราชปริยัติกวี, ศ.ดร., สันติวิธีในวิถีชีวิต, หน้า ๖๐.

^{๑๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๑-๑๐๒.

^{๑๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๗-๑๐๘.

ความหมายและความสำคัญของพยางค์ศักดิ์สิทธิ์ “ปัทมะ”

“ปัทมะ” แปลว่าดอกบัว ซึ่งเป็นสัญลักษณ์แห่งความเบ่งบานแห่งจิตและความบริสุทธิ์ที่คงทนอยู่ในท่ามกลางความไม่บริสุทธิ์ พระธยานิพุทธะ (ฌานีพุทธะ) นั่งเข้าฌานบนดอกบัวที่เบ่งบานเต็มที่ แสดงถึงการเปิดจิต (จิตตสสุ วินีวรณ) รับโลกภายนอก หันหน้าเข้าสู่สถานการณ์ของโลก

“ยันตระ” ในวัฒนธรรมทิเบต หมายถึงมณฑล นั่นคือการจัดระบบสัญลักษณ์ ซึ่งเป็นฐานแห่งความเห็นแจ้ง มณฑลนี้แสดงออกมาเป็นรูปดอกบัว ๔ กลีบ ๘ กลีบ หรือ ๑๖ กลีบ ซึ่งทำให้เกิดจุดเริ่มต้นของการบำเพ็ญฌาน

ความหมายและความสำคัญของพยางค์ศักดิ์สิทธิ์ “หุม”

“หุม” เป็นพีชะ-พยางค์ (Seed-Syllables) ประกอบด้วย ห (H), อุ (U) และ หุง (M) เป็นเสียงแห่งลมปราณ เป็นแก่นแท้ของชีวิต เป็นพลังชีวิตอันละเอียดที่ไหลเข้าและออก ครอบคลุมสรรพสิ่ง แท้ที่จริงแล้ว “หุม” ก็คืออาตมมันที่อยู่ในภาวะดั้งเดิม “หุม” แสดงถึงจิตใจที่ปลอดจากธรรมารมณ์หรือสิ่งที่รับเข้ามาในจิตใจ

ประเด็นที่น่าสนใจคือ การเปล่งเสียง “หุม” พร้อมกับมีลมออกทางจมูกและปาก ลมปราณนี้แหละหมายถึงทุกอย่างของชีวิต ธาตุ ๔ คือ ดิน น้ำ ไฟ ลม ถือว่าเป็นการปรับเปลี่ยนสภาพของลมปราณ ลมคือพลังเคลื่อนไหว (Motion) ซึ่งนั่นที่แท้จริงก็คือ “วิญญาณ”^{๑๘} นั่นเอง

มนตร์ “โอม มณี ปัทเม หุม” นี้ เมื่อพิจารณาดูหลักการและเหตุผลแล้ว ไม่ได้เป็นไสยศาสตร์ แต่เป็นหลักการทางพระพุทธศาสนาที่ผสมผสานกับหลักจักรวาลวิทยาสากล พระพุทธศาสนาแบบทิเบตไม่ใช่ศรัทธามืดบอด แต่มีนัยลึกซึ้งยากที่จะบรรยายในบางเรื่อง บางครั้งเรียกว่า “คฤหะลัทธิ หรือรหัสลัทธิ (Esotericism)” เรื่องเครือข่ายเชื่อมโยงกันทั่วจักรวาลระหว่างสัตว์โลก^{๑๙} จึงเป็นเรื่องที่น่าอ่าน น่าศึกษาค้นคว้าสำหรับผู้สนใจมากเลยทีเดียว

สรุป

หนังสือเรื่องสันติวิธีในวิถีชีวิตนี้ เป็นหนังสือที่รวบรวมผลงานเขียนของพระราชปริยัติกวี, ศ.ดร. ซึ่งนำเนื้อหาส่วนที่เกี่ยวกับการสร้างสันติวิธีในรูปแบบต่าง ๆ มารวบรวมเป็นเล่มเดียวกัน เนื้อหามีความสอดคล้องและน่าค้นหาในเวลาเดียวกัน โดยได้ลำดับเนื้อหาจากส่วนสำคัญที่สุดคือ การสร้างสันตินั้น มนุษย์ทุกคนจะต้องเริ่มสร้างจากตัวเองก่อน ก่อนที่จะนำตัวเองไปสู่สังคมภายนอก เพื่อให้ไม่เกิดปัญหากับตัวเอง เมื่อต้องเผชิญกับอุปสรรคและปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ จากนั้นจึงเริ่มศึกษาสังคมภายนอก และเตรียมรับมือ

^{๑๘} พระราชปริยัติกวี, ศ.ดร., สันติวิธีในวิถีชีวิต, พิมพ์ครั้งที่ ๑, หน้า ๑๑๑-๑๑๒.

^{๑๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๑.

กับสถานการณ์ความแตกต่างทางสังคมและความขัดแย้งที่อาจจะเกิดขึ้น โดยการอาศัยศาสตร์จากภายนอก ประกอบด้วย คีอวิชามนุษยศาสตร์ที่มีการเรียนการสอนอยู่ในปัจจุบัน เป็นการเสริมสร้างวิชาการความรู้ และจริยธรรมในเวลาเดียวกัน และท้ายที่สุดคือการสร้างพลังจิต พลังใจ ให้เข้มแข็งโดยการอาศัยมนตร์หรือมนต์เป็นเครื่องประกอบในการปฏิบัติด้วย

หนังสือเล่มนี้มีข้อดีคือขนาด ๓๒ หน้ายก เล่มเล็กอ่านงานง่าย สามารถพกพาไปได้ทุกที่เพื่ออ่าน เติมนสติตนเอง และมีเนื้อหาที่กระชับง่ายต่อการทำความเข้าใจ แต่เมื่อกล่าวถึงข้อที่ควรปรับคือ เนื่องจากเล่มมีขนาดเล็ก เนื้อหาบางช่วงจึงกระชับเกินไป ซึ่งในส่วนนี้ผู้อ่านอาจจะต้องไปหาข้อมูลเพิ่มเติมจากเล่มอื่น ๆ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือเรื่อง “สันติวิธีในวิถีชีวิต” เล่มนี้จะสร้างประโยชน์ให้กับผู้อ่านไม่มากนักน้อยเลยทีเดียว

บรรณานุกรม

พระราชปรีดีทิพย์, ศ.ดร. สันติวิธีในวิถีชีวิต. พระนครศรีอยุธยา: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๓.

พระราชปรีดีทิพย์, ศ.ดร. ไตรสิกขากับการพัฒนาชีวิต. พระนครศรีอยุธยา: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๓.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๙. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.